

Farg'ona Davlat Universiteti

Mirzayeva Dilshoda Ikromjonovna

Ingliz tili kafedراسi mudiri

Farg'ona Davlat Universiteti

Lingvistika: ingliz tili yo'nalishi

Shermatova Gulnora Musallamovna

Azimova Nafisa Abdukobulovna

MADANIYATLARARO MULOQOTDA KOMMUNIKATIV TO'SIQLAR

Annotatsiya: Ushbu maqola ayni paytda tilshunoslikning dolzarb mavzusiga aylangan "madaniyatlararo muloqot" mavzusiga keng to'xtalib, ushbu jarayonda sodir bo'lishi mumkin bo'lgan kommunikativ to'siqlar haqida so'z yuritadi.

Kalit soz'lar: madaniyatlararo muloqot, cross-culture, kommunikativ to'siq, etnik tafovutlar, diniy tafovutlar, diniy to'siqlar.

COMMUNICATIVE BARRIERS IN CROSS-CULTURAL COMMUNICATION

Abstract: This article focuses on the topic of "intercultural communication", which has become a current topic of linguistics, and talks about the communicative obstacles that may occur in this process.

Key words: intercultural communication, cross-culture, communicative barrier, ethnic differences, religious differences, religious barriers.

Bizning dunyomizda juda ko'p madaniyatlar va xalqlar mavjud. Umumiy insoniyat sivilizatsiyasining shakllanishi jarayonida turli jamoalardan bo'lgan odamlar bir-biri bilan doimiy aloqada bo'lib, madaniy va savdo aloqalarini o'rnatdilar. Umuman olganda, madaniyatlararo muloqot shunday paydo bo'lgan.

Bu turli madaniyat vakillari o'rtasidagi aloqa va muloqotning nomi "Madaniyatlararo muloqot" deb ataladi. Ushbu tushuncha odamlar va jamoalar o'rtasidagi to'g'ridan-to'g'ri o'zaro ta'sirni ham, vositachi aloqani ham nazarda tutadi. Ikkinchi ma'nosi esa til, nutq, yozish, shuningdek, Internet va shunga o'xshash aloqa vositalari orqali muloqot qilish deb tushuniladi. Ko'pincha ilmiy adabiyotlarda ushbu muloqot usuli "kulturalararo" (inglizcha "kross-culture" atamasi) deb ataladi.

Shuni ta'kidlash kerakki, ushbu ilmiy fan boshqa ta'limotlar nuqtai nazaridan o'rganiladi. Bularga: psixologiya va madaniyatshunoslik, sotsiologiya, antropologiya va tarix, shuningdek, yangi fan, aloqa vositalari va usullari ekologiyasi kiradi. Mashhur professor A. P. Sadoxin ushbu fanga quyidagi ta'rifni beradi: "Madaniyatlararo muloqot - bu umumiy muloqotning barcha vositalari va usullarining, shuningdek, turli madaniyatlarga mansub shaxslar va yaxlit guruhlar o'rtasidagi aloqalarning yig'indisidir".

Gap shundaki, madaniyat inson faoliyatining turli shakllarining yig'indisidir. Bu asosan inson xatti-harakatlarini oldindan belgilab beradigan, unga boshqaruvchi ta'sir ko'rsatadigan "kodlar" ning o'ziga xos kombinatsiyasi hisoblanadi. Binobarin, boshqa millat va mdaniyatga mansub insonni tushunish uchun avvalo uning mamlakati yoki millatining madaniy xususiyatlarini o'rganish kerakligi barchamizga ma'lum.

Mashhur faylasuf Kant ta'lim madaniyatini hisobga olish ham birdek muhim ekanligini ta'kidlagan. U afsus bilan ta'kidlaydiki, ilmiy-texnika taraqqiyoti jadal sur'atlar bilan ketmoqda. Uning noroziligi taraqqiyotni inkor etishda emas, balki axloqning madaniyat rivojlanishi bilan hamqadam emasligidadir.

Oddiy qilib aytganda, madaniyatlararo muloqotning o'ziga xos xususiyatlari shundan iboratki, har ikki tomon ham bir-birini tushunishi, bir-birining madaniy, axloqiy va diniy an'analarining o'ziga xos xususiyatlari bilan sug'orilishi kerak.

Madaniyatlararo muloqot quyidagi vaziyatlarda o'zini ko'rsatadi.

- Odamlar o'rtasidagi kundalik muloqot (shaxslararo psixologiya).
- Guruhdagi kommunikativ jarayonlar.
- Biznes aloqalari.
- Ta'lim maskanlari.

- Turizmga oid sayohatlar.

Biroq, yuqoridagi barcha muloqotlar ham “silliq” kechmaydi. Ba’zida insonlar bir-birini tushunishga qiynaladi, bunga ularning turli xarakterli ekanligi emas, turli madaniyat odami ekanligi halal beradi.

Demak ushbu maqolamizning mavzusida kommunikativ to’siq asosiy unsur hisoblanadi, kommunikativ termini qo’llangan ekan, demak bu tilga oid lisoniy to’siq hisoblanadi.

Til madaniy vositadir. U ko’plab funktsiyalarni bajaradi, dunyoga qarash, mentalitet, odamlarga munosabat, til tomonidan yuklangan va tilga singib ketgan, ya’ni xalq madaniyati orqali shaxsning, ona tilida so’zlovchining shaxsiyatini shakllantiradi.

Tilni xalq madaniyatining eng yorqin ifodasi deyish mumkin. U madaniyat uzatuvchisi, tashuvchisi. Unda avloddan-avlodga o’tayotgan milliy madaniyat xazinasiga oid ma’lumotlarni efirga uzatadi. “Madaniyatning milliy o’ziga xos tarkibiy qismlari orasida birinchi o’rinni til egallaydi. Til, eng avvalo, madaniyatning ham muloqot vositasi, ham ajratish vositasi bo’lishi mumkinligiga hissa qo’shadi. Til tashuvchining muayyan jamiyatga mansubligi belgisidir. Tilga etnik guruh belgisi sifatida turlicha qarash mumkin. U integratsiyaning muhim omili va etnosning etnodifferentsial belgisi sifatida ham harakat qiladi ...

Albatta, til madaniyatning eng muhim kategoriyalaridan biri hisoblanadi, madaniy ma’lumotlarning uzatilishi tilga bog’liq. Shu bilan birga, tilni til tizimini bilmagan odam uchun u to’siq bo’lib xizmat qiladi.

Biroq, til nafaqat madaniyatlararo muloqotni belgilovchi va ta’sir qiluvchi vosita, balki inson faoliyat yuritadigan va shu bilan birga o’z ta’siridan foydalanadigan muhitdir. Har bir xalqning tili uning barcha xilma-xilligida madaniy an’analari, ma’naviy, axloqiy asoslari, tarixiy yo’nalishida o’z aksini topgan.

Til odamlarning atrofdagi dunyodagi o’rni, ijtimoiy, siyosiy munosabatlarning murakkab ierarxiyasi, kelajak intilishlari haqidagi g’oyani aks ettiradi. U odamlar yashaydigan tabiat olamining boyligi va o’ziga xosligini yetarli darajada to’liq aks ettiradi. Shuning uchun ham tilni bilish madaniyatni chuqur bilishga yordam beradi va madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi.

Mashhur rus faylasufi A.F.Losev ma'lum bir xalqning tili milliy ma'naviyat mohiyatini, uning dastlabki, intuitiv asoslarini anglashning kalitidir, deb hisoblagan edi "Bir so'z bilan aytganda, dastlabki sezgining mohiyati avval qayd etiladi. So'z yashirin intuitiv mohiyatning birinchi ochilishidir ... So'z va til milliy o'zini o'zi anglash organidir".

Til to'siqlari, etnik va diniy tafovutlar, mentalitetning o'ziga xos xususiyatlari - bularning barchasi madaniy muloqotga to'sqinlik qiladi va aloqalarning intensiv rivojlanishiga to'sqinlik qiladi.

Misol uchun:

Ko'plab arab mamlakatlarning aholisi, xususan, ayollar yevropalik insonlar (erkaklar) bilan muloqot qilishdan qochishadi. Bunga asosiy to'siq ularning diniy har xilligidadir. Diniy to'siqlar – kommunikativ muloqotida diniy adovatning namoyon bo'lishi, gap-so'zlardagi farq, boshqa e'tiqodli kishilarga nisbatan tarfakashlik, diniy tafovutlardan kelib chiqqan holda insonning ayrim harakatlarini talqin qilishda namoyon bo'ladi. Ular ovqatlanayotganda, dam olishga chiqqanida, ishda va kiyinish madaniyatida ham e'tiqodlar turfa-xilligi sabab muloqot qilishda qiynalishlari mumkin, va natijada kommunikativ to'siq paydo bo'ladi.

Shunday qilib, madaniyat va madaniyatlararo muloqot bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, buni amalda doimo hisobga olish kerak.

Ushbu ilmiy yo'nalish tilshunoslik, psixolingvistika, sotsiolingvistika, ritorika, tilshunoslik va madaniyatshunoslik va boshqalar nuqtai nazaridan aloqaning turli turlari va shakllarini o'rganadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bardos Canale va Swain. "Language". 1980
2. Bogolyubova NM, Nikolaeva Yu. V. Xalqaro munosabatlar tizimida madaniy almashinuv. - SPb., 2003 yil.
3. E.Sheyn. "Til" // "Madaniy elementlarni e'tiborsiz qoldirishga moyil bo'lgan til o'rgatish muammosi". 2004-32-76
4. Golovleva EL Madaniyatlararo muloqot asoslari. - Rostov n/a., 2008 yil.

5. Grushevitskaya TG, Popkov VD, Sadoxin AP Madaniyatlararo muloqot asoslari. - M., 2002 yil.
6. Xantington S. Sivilizatsiyalar to'qnashuvi. URL: <http://grachev62.narod.ru/hantington/content.htm>. 2008 yil 25 may.
7. Shamsunovna N. A. THE CONCEPT, ESSENCE, FEATURES OF THE METHODS AND TECHNIQUES USED IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES. – 2022.
8. Nigmatullina A. S. SIMILARITIES AND DIFFERENCES IN THE SEMANTIC STRUCTURE OF ENVIRONMENTAL TERMS //Журнал иностранных языков и лингвистики. – 2023. – Т. 5. – №. 5
9. Shamsunovna N. A. Integration of the modern pedagogical technologies into the assessment process of students' knowledge //Проблемы современной науки и образования. – 2019. – №. 11-2 (144). – С. 69-71.